

Sémantická analýza terminologických metafor v španielskom ekonomickom jazyku

Mária Spišiaková – Želmíra Pavliková – Bohdan Ulašin
(Bratislava, Slovensko)

SEMANTIC ANALYSIS OF TERMINOLOGICAL METAPHORS IN SPANISH LANGUAGE OF ECONOMICS

The article deals with the semantic analysis of terminological metaphors in the Spanish language of economics. The objective is to identify and define all possible source domains in terminological metaphors that serve to name an abstract domain in the language of economics. It complements the conceptual taxonomies in terminological metaphors mentioned and studied so far and seeks to prove that technical metaphorical terms are images of human existence and everything related to it. It also aims to establish which conceptual domain is the most frequent in the formation of metaphorical terms in the language of economics.

KEYWORDS

semantic analysis, conceptual metaphor, terminological metaphor, domain, language of economics, Spanish, Slovak

KLÍČOVÁ SLOVA

sémantická analýza, konceptuálna metafora, terminologická metafora, doména, ekonomický jazyk, španielčina, slovenčina

DOI

<https://doi.org/10.14712/23366591.2023.1.4>

1. ÚVOD

Metafora je predmetom skúmania filozofov, filológov a lingvistov už od čias Aristotela. Aristoteles ju definoval ako prenesenie pomenovania jednej veci na inú vec (Aristoteles, 2013) a považoval ju za prostriedok jazyka, ktorý dokáže pozdvihnúť poetiku a rétoriku na najvyššiu úroveň. Metafora sa v minulosti skúmala ako literárna figúra, ktorá slúži najmä na skrášľovanie textu či diskurzu. Až koncom 20. storočia sa na metaforu začalo nazeráť ako na výrazový prostriedok, ktorý je prítomný v bežnom jazyku. Bolo to predovšetkým vďaka koncepciám kognitívnej lingvistiky a výsledkom skúmaní Lakoffa a Johnsona (1980). Autori tvrdia, že „metafora je prítomná v každodennom živote a že myslenie a realita sú štruktúrované a kodifikované prostredníctvom metaforických vzťahov vytvorených medzi rôznymi pojmami“¹ (1980, s. 39). Štúdium metafory však možno ešte rozšíriť, ak vezmeme do úvahy, že metafora sa

1 Náš preklad.

objavuje aj v rôznych špecializovaných alebo odborných textoch, ktoré chápeme ako „[...] prevažne verbálne produkty špecifických komunikačných registrov odkazujúce na témy špecifické pre špecializovanú oblasť a ktoré reagujú na špecifické rétorické konvencie a tradície“ (Ciapuscio, Kuguel, 2002, s. 70).

Mohlo by sa zdať, že metafora nemá v odbornom jazyku miesto, pretože ide o jazykový prostriedok, ktorý zjavne nerešpektuje presnosť a stručnosť vyžadovanú v odborných textoch, ale opak je pravdou. Metafora je základným prvkom pri tvorbe nových termínov a pri odovzdávaní odborných poznatkov. Je to preto, že ľudia prirodzene používajú metafory, keď sa snažia vysvetliť určité pojmy alebo fenomény najmä, ak sú zložité alebo veľmi abstraktné. Pojmy, s ktorými pracuje odborný jazyk, sa vyznačujú určitou mierou nezrozumiteľnosti pre laikov. Preto sa odborníci pri vysvetľovaní rôznych javov, faktov a zistení uchýľujú k metaforickým asociáciám, pomocou ktorých sa neznáme stáva známym a zrozumiteľným pre neodbornú verejnosť. Metafora je užitočným a bežným vyjadrovacím prostriedkom v odborných textoch, pretože umožňuje „pozorovať realitu z inej prizmy [...] so zámerom získať celistvejšiu víziu pomenovaného pojmu; [...] umožňuje rozložiť význam na jednotlivé prvky a pochopiť ho iným spôsobom prijatím nových kognitívnych podnetov“² (Mateo Martínez, 2007, s. 196).

2. STAV SKÚMANEJ PROBLEMATIKY

Metafora, odborný jazyk a terminológia sú v poslednom čase predmetom zvýšeného záujmu výskumu lingvistov, prekladateľov, univerzitných profesorov či odborníkov.

V posledných desaťročiach sa realizovalo niekoľko inštitucionálnych, vedeckovýskumných a medzinárodných projektov, najmä v oblasti terminológie. Výsledkom projektov boli najmä slovníky, učebnice, korpusy alebo terminologické databázy, ktoré prispeli k analýze a spracovaniu odbornej terminológie (konkrétne uvádzame nižšie). Elektronické terminologické databázy sú efektívnym nástrojom pre študentov, učiteľov, lingvistov, prekladateľov a odborníkov, pretože výrazne urýchľujú výskum v oblasti terminologickej teórie a praxe. Umožňujú odbornej aj laickej verejnosti jednoduchý a rýchly prístup k odbornej slovnej zásobe jednotlivých oblastí ľudskej činnosti, významne prispievajú k šíreniu nových termínov a pojmov a k rozvoju medzinárodnej spolupráce. Koncom minulého a začiatkom tohto storočia vznikli v rámci Európskej únie multidisciplinárne terminologické databázy, ako napríklad terminologická databáza IATE (Interactive Terminology for Europe, <https://iate.europa.eu/home>), viacjazyčný a multidisciplinárny tezaurus EuroVoc³ alebo podobné terminologické databázy vytvorené na národnej úrovni v mnohých krajinách. Môžeme spomenúť napríklad terminologickú databázu *Cercaterm*,⁴ ktorú spravuje katalánske terminologické centrum TERMCAT. Medzi významných lingvistov, ktorí sa venujú tejto téme, patrí Cabré Castelví (2001a, 2001b, 2005, 2006, 2010), ktorej publi-

2 Náš preklad.

3 <https://eur-lex.europa.eu/browse/eurovoc.html?locale=lt>

4 <https://www.termcat.cat/es/cercaterm>

kácia *La terminología. Teoría, metodología, aplicaciones* (1993) sa považuje za základné dielo modernej španielskej terminológie. Na Univerzite v Alicante vznikla výskumná skupina TRADECO (Preklad a ekonomika), ktorej cieľom je vytvoriť viacjazyčný korpus obsahujúci ekonomické a obchodné texty v španielčine, angličtine, francúzštine, nemčine a portugálčine (projekt COMENEGO: Viacjazyčný korpus ekonomiky a obchodu⁵).

Metafora ako jazykový fenomén sa začala skúmať vo väčšej miere až v polovici 20. storočia. Hoci český lingvista Dubský spomína zmyslové, intelektuálne, antropomorfné alebo personifikačné a emocionálne metafory už v 70-tych rokoch minulého storočia (Dubský 1977). Lakoff a Johnson (1980) rozdeľujú metafory na konceptuálne (pojmové) a inovačné. Medzi pojmovými metaforami rozlišujú orientačné metafory, ktoré vychádzajú z priestorovej orientácie fyzickej konštitúcie ľudského tela, teda označujú orientáciu hore/dole, dnu/von, centrálnu/periférnu atď. Takéto metafory sú nositeľmi určitých univerzálnych hodnôt, ako napríklad orientácia hore evokuje dobro, pozitívum a orientácia dole opak. Ontologické metafory sa vyznačujú tým, že dva rôzne objekty majú podobnú formu, ako napríklad látka, nádoba atď. Napokon rozlišujú štrukturálne metafory, ktoré štruktúrujú jednu činnosť alebo skúsenosť v zmysle inej, napr. chápanie je videnie (vzťah medzi kognitívnou transformáciou na vizuálnej rovine). Teória kognitívnych metafor (TCM) (Lakoff, 1993) zdôrazňuje, že metafory, ktoré sú založené na interakcii človeka so svetom prostredníctvom fyzickej skúsenosti, zohrávajú dôležitú úlohu v spôsobe, akým ľudia konceptualizujú svet.⁶ Predmety, ktoré sú nám blízke a ktorým ľahko rozumieme, otvárajú našej myslí prístup k vzdialeným pojmom. Metafora je „vystretá ruka intelektu“, ktorú možno prirovnať k rybárskemu prútu alebo puške. A kým dovtedajší čisto lingvistický a rétorický prístup viedol k atomizovaným a izolovaným výsledkom, kognitívna analýza dovoľuje zovšeobecniť významovú zložku metaforických použití a vysvetliť ich kognitívnu funkciu (Bustos, 2016). To však neznamená, že posúva hranice mysliteľného, umožňuje však prístup k tomu, čo je sotva viditeľné a vzdialené (Lakoff, 1993, s. 152). *Diccionario de Lingüística y Fonética* od Crystala (2000, Slovník jazykovedy a fonetiky) rozlišuje pojmové metafory a básnické metafory. Konceptuálne metafory pomenúvajú všetky pojmy, ktoré sa vyskytujú v jazyku vrátane bežnej konverzácie (Crystal, 2000). Čermák (2010, s. 76) tvrdí, že metafora je zrejme jazyková univerzália, nepoznáme jazyk, vrátane zaniknutých, ktorý by ju nepoužíval. Nekula (2016, s.1016–1017) potvrdzuje, že metafora je častá nielen v každodennom jazyku, ale aj v odbornom vyjadrovaní a lexikalizovaná terminologická metaforika vytvárajúca obrazové polia je väčšinou sedimentom určitej, na pojmovej metafore založenej teórii (napr. chápanie jazyka ako živého organizmu v lingvistiky: *materský jazyk, jazyková rodina, smrť jazyka* a pod.). Potvrdzuje, že rozšírenie vo vede je logické vzhľadom na to, že meta-

5 <https://dti.ua.es/es/comenego/comenego-corpus-multilingue-de-economia-y-negocios.html>

6 Podľa Gibbsa (1994) sa naše telesné interakcie s okolitým svetom podieľali na rozvoji kognitívnych štruktúr, na ktorých sú metafory založené. A zrejme podobnosť metafor v rôznych kultúrach je podľa Kövecsesa (2000) dôsledkom zhodnej percepčnej a pohybovej sústavy všetkých ľudí. Tu však ide o tzv. primárne metafory (Grady, 1999), nie o tie sekundárne, ktoré vykazujú veľkú variabilitu naprieč kultúrami.

fora umožňuje uchopiť a interpretovať nové, často abstraktné témy. Uvádza viaceré príklady na to, ako aj vo vedeckom diskurze v určitej spoločnosti a v určitej dobe niektoré metafory a konceptualizácie ovládajú dobový aj verejný diskurz a ich použitie má aj spoločenský dopad a vplyv. Stachová (1994, s. 97) uvádza, že metafora je prirodzenou súčasťou vedeckého poznávania, je akousi „rozbuškou“ pre postrehnutie analógie ako východiska pre vytvorenie modelu. Tvorí nielen istú formu „prvej pomoci“ pri zachytení nápadu, ale aj po zedefinovaní a popísaní daného problému pomáha pri znásobení myšlienkovvej tvorivosti pri interpretácii použitého postupu. V 21. storočí sa, vychádzajúc alebo reagujúc na TCM, rozvíjajú tri hlavné smery (Bustos, 2016, s. 722–723): 1. neurálna teória metafory rozvíja základnú myšlienku spojenia metafory s telesnými prežitkami a snaží sa pokročiť na neurobiologickú úroveň (Lakoff, 2008; 2012 a i.); 2. jej modifikáciu, napr. teória konceptuálnej integrácie (Fauconnier — Turner, 2002, 2008 a i.) alebo vznik nových koncepcií založených na kritike TCM, napríklad výskumy zamerané na metaforu v komunikácii, ktoré sa nevenujú primárne kognitívnej funkcii, ale schopnosti metafory vytvárať nové významy v reálnom použití (Sperber & Wilson, 2008 a i.); 3. aplikované výskumy využívajúce TCM, od lingvistiky až po kultúrnu antropológiu (Kövecses, 2005, 2006 a i.).

Jedným z lingvistov, ktorý študoval metaforu v ekonomickom jazyku, bol Henderson (1982) a uviedol, že metafora je prítomná tak v bežnom jazyku ako aj v odborných či akademických diskurzoch. Upozornil, že v ekonomike sme svedkami veľmi vysokého počtu konvencionalizovaných metafor v podobe termínov. McCloskey (1983) uvádza, že žiadny ekonóm nie je schopný hovoriť bez jedinej metafory. Solow skúma metaforu vo svete financií a chápe metaforu ako spôsob, akým ekonóm vyjadruje to, čo už vie, niečo, čo naznačuje otázky a spôsob, ako nájsť odpovede (Solow, 1988, s. 33–34). Charteris-Black spomína organické metafory (rast, depresia), ktoré opisujú vývoj ekonomiky (2000, s. 149). Loma-Osorio klasifikuje lexikalizované terminologické metafory v ekonómii a opiera sa o tri základné kritériá: 1. sémantika, do ktorej metaforicky motivovaný termín patrí, 2. význam základového slova a po 3. typ motivácie (2011, s. 316). Ramacciotti Giorgio (2012, s. 70) rozlišuje metafory v ekonómii podľa ich pôvodu na lexikalizované, konvencionalizované alebo „mŕtve“ (sú súčasťou jazykových klišé) a originálne, dynamické, nové. Ajzentel (2015) uvádza, že na to, aby sme si ľahšie a jasnejšie predstavili pojmy prítomné v ekonómii, je potrebné poznať vývoj fyziky od antického Grécka cez mechanickú fyziku a termodynamiku až po štatistickú fyziku. De Bachiller Martínez a Fraile Vicente (2016) analyzujú úlohu metafory pri vysvetľovaní abstraktných pojmov pomocou fyzických obrazov v anglickej tlači počas hospodárskej krízy na začiatku 21. storočia. Pamies a Ramos Ruiz (2017) tiež potvrdzujú, že terminológia ekonómie je v podstate metaforická a že „vdaka obraznému jazyku, ktorý tým, že štruktúruje jednu realitu v termínoch inej reality, šetrí potrebu vytvárať nové slová a pamätať si ich“⁷ (Pamies — Ramos Ruiz, 2017, s. 61).

Metafory sa samozrejme skúmali aj v iných odborných textoch ako ekonomických. Na polytechnickej univerzite v Madride vyšiel v roku 2015 *Bilingual Dictionary of Scientific and Technical Metaphors and Metonymies* od Cuadrado et al. (Cuadrado, 2016, Bilingválny slovník vedeckých a technických metafor a metonymií) zameraný

7 Náš preklad.

na oblasť architektúry, stavitelstva a športu. Durán Escribano a Cuadrado (2017) študujú prítomnosť konceptuálnych metafor v jazyku v oblasti baníctva, poľnohospodárstva a strojárstva.

Stručne môžeme doterajšie skúmania o metafore v odbornom jazyku zhrnúť nasledovne: metafora má v odbornom jazyku svoje neodškriepiteľné miesto a má viacero funkcií: tvorba novej terminológie, vyjadrovanie a pochopenie abstraktných pojmov, rozvíjanie a formulovanie hypotéz, presvedčanie a vytváranie rétorických efektov, t. j. skrášlenie textu alebo diskurzu. Aby sme rozpoznali jej jedinečnú úlohu v špecializovanom diskurze, je potrebné chápať metaforu ako súčasť spletitej štruktúry, určitého mentálneho modelu, ktorý nás vedie ku konceptuálnej metafore.

3. CIELE A METÓDY

Konceptuálnu metaforu možno všeobecne definovať ako mentálne mapovanie z konkrétnej zdrojovej oblasti (napr. vojna) do abstraktnej oblasti (trh). Takže druhá oblasť je čiastočne chápaná v termínoch prvej, čoho príkladom môže byť všeobecný metaforický koncept *trh je vojna* (Gómez Parra et al., 1999). Rozsah pojmových oblastí, ktoré sú štruktúrované pojmovými metaforami je obrovský a zahŕňa okrem iných pojmov aj emócie (Kövecses, 2000), politiku (Lakoff, 1996), morálku (Johnson, 1993), matematiku (Lakoff — Núñez, 2000), biológiu a fyziku (Ajzentel 2015). Stender, ktorá skúmala metafory používané v čase hospodárskej krízy v nemčine a v španielčine (2015) prišla k záveru, že najrozšírenejšou doménou je zdravie a po ňom vojna. Ďalej identifikovala domény: prírodné katastrofy, pohyb, tlak, časti tela, farby, zvieratá, rastliny, navigácia, konštrukcia, doprava, náboženstvo, šport a hry. Charteris-Black zastáva názor, že „pohyby trhu sa vysvetľujú pomocou neživých obrazov, pretože sa zdá, že sa vymykajú ľudskej kontrole, zatiaľ čo organické metafory (rast, depresia) sú vyhradené na opis vývoja ekonomiky, ktorý môže byť pod kontrolou odborníkov“ (2000, s. 149). V ďalšej štúdii uvádza najviac používané domény v ekonómii ako vojna, fyzické zdravie, duševné zdravie a prírodné katastrofy (Charteris-Black, 2001). Serón Ordóñez (2005) sa zaoberala štúdiom kolokačných metafor v anglických ekonomických textoch a ich prekladoch do španielčiny, kde podľa nej prevažujú domény: zoológia, botanika, prírodná katastrofa, doprava, mechanizmy a vojna. Pamies a Ramos Ruiz dokazujú, že „modely, ktoré sú základom metafor v oblasti ekonomiky sú rovnaké ako tie, ktoré ovládajú bežnú frazeológiu v mnohých jazykoch: telo, agresia, pohyb, teplota, zvieratá, rastliny náboženstvo atď. (Pamies — Ramos Ruiz, 2017, s. 62). Álvarez García (2019) sa zaoberala používaním metafor ako výrazového prostriedku v ekonomickom, konkrétne finančnom jazyku a rozdelila ich do piatich kategórií: príroda a klimatické javy, stavebníctvo a architektúra, vojna, každodenný život, pohyb a motorové vozidlá, pričom najviac metafor našla v oblasti stavebníctva a v oblasti každodenného života. Metafora vojny sa v jej korpuse nachádzala najmenej. V závere uvádza, že tento výsledok môže byť spôsobený zameraním textov, ktorých cieľom bolo vytvorenie pozitívneho dojmu v prijímateľovi.⁸ Fraile Vicente (2007) roz-

8 Išlo prevažne o texty ECB a texty finančných inštitúcií EU.

deluje ekonomické metafory do dvoch hlavných skupín: 1) ekonomika je neživý objekt a 2) ekonomika je živý organizmus.

Cieľom našej štúdie je nájsť a definovať čo najviac zdrojových domén v terminologických metaforách, ktoré slúžia na pomenovanie abstraktnej oblasti v španielskom ekonomickom jazyku a potvrdiť a rozšíriť doteraz spomínané a preskúmané pojmové taxonómie, dokázať, že odborné metaforické termíny sú obrazy ľudského bytia a všetkého, čo s ním súvisí, čo je jeho súčasťou a čo je v jeho okolí. Snažíme sa tiež zistiť, ktorá pojmová oblasť je najfrekvencovanejšia pri tvorení metaforických termínov v španielskom ekonomickom jazyku, a výsledky porovnávame s vyššie uvedenými doménami autorov Charteris-Black (2001), Serón Ordóñez (2005), Ajzentel (2015), Stender (2015), Pamies — Ramos Ruiz (2017) a Álvarez García (2019).

Naše výsledky vychádzajú zo sémantickej analýzy korpusu vytvoreného na základe manuálneho vyhľadávania v odbornom ekonomickom periodiku *El Economista* a odbornom ekonomickom časopise *Alternativas económicas* v rokoch 2021–2022. Korpus obsahuje 768 terminologických metafor. Na vypracovanie korpusu pojmov relevantných pre našu štúdiu sme použili metódu kvalitatívnej obsahovej analýzy textových dokumentov a metódu extrakcie a selekcie. Pomocou metód logického myslenia, ako je analýza a syntéza, sme analyzovali a klasifikovali metafory s najvyšším počtom výskytu podľa ich významu. Rozdelili sme ich do piatich sémantických kategórií podľa zdrojovej domény. Na usporiadanie, spracovanie a vyhodnotenie získaných výsledkov sme v súlade s charakterom nášho výskumu použili metódu štatistického spracovania údajov. Treba zdôrazniť, že sme pracovali len s ekonomickými termínmi, t. j. analyzovaná jednotka musela fungovať ako termín v ekonomickom jazyku. Vychádzajúc z definícií termínu od autorov ako Ološtiak (2015), Mistrík (1985), Cabré Castelví (1993), Poštolková et al. (1983) sme si stanovili nasledovné kritériá pre výber termínu: jednoslovná alebo viacslovná konštrukcia s jedným významom, je súčasťou jazykového systému, plní pomenovacia funkciu a je definovaná buď v *Diccionario de la lengua española* (DLE, Slovník španielskeho jazyka)⁹, v *Diccionario de Economía y negocios*¹⁰ (Slovník ekonomiky a podnikania, Andersen, 1999) alebo v online ekonomickom slovníku *Diccionario de Economía*¹¹ (Slovník ekonomiky).

4. ANALÝZA

V konkrétnom ekonomickom diskurze sa terminologické metafory vytvárajú prostredníctvom vzťahu podobnosti medzi pojmi rôznych oblastí, teda zdrojovej a cieľovej domény. Autori, ktorí sa venovali tejto téme, identifikovali rôzne oblasti vedy, ako je biológia (živý organizmus, ktorý rastie, klesá, dospieva, chorľavie, kolabuje), fyzika (ekonomika ako stroj, rýchlosť, teplota) alebo veci a činnosti človeka (vojna, zdravie, veda, sloboda atď.), ktoré slúžia ako doména na označenie ekonomických fe-

9 Dostupný online na: <https://dle.rae.es/>

10 Považuje sa za jeden z najpodrobnejšie spracovaných terminologických ekonomických slovníkov v španielskom jazyku.

11 <https://www.eleconomista.es/diccionario-de-economia/Negocio-empresarial>

noménov. Ani jeden výskum, ktorý sme mali možnosť preštudovať, neponúkal také podrobné sémantické rozdelenie ekonomických metaforických termínov ani analýzu takého objemného korpusu, ako je ten náš.

V našom korpuse metaforických výrazov sme terminologické metafory rozdelili podľa kognitívnych oblastí nasledovne:

1. Ekonomika je neživý objekt (fyzika, farby, bežné predmety, voda a pohyby vody, klíma a prírodné úkazy, stavba)
2. Ekonomika je živý organizmus (zdravie a choroba, zvieratá, ľudské telo)
3. Ekonomika je nádoba (dnu/von, plytko/hlboko, vysoko/nízko, centrálné/periférne)
4. Ekonomika je ľudská činnosť (vojna, bežné činnosti a vzťahy, šport a súťaž, hra, hygiena)
5. Nezaradené metafory

4.1 EKONOMIKA JE NEŽIVÝ OBJEKT

Pojmové pole *ekonomika je neživý objekt* predstavuje až 49% všetkých skúmaných metafor.

FYZIKA. V rámci pojmového poľa fyzika sme definovali ešte niekoľko subkategórií alebo oblastí: stroj, pohyb, rovnováha, tekutosť, pružnosť, teplota a plyn. Ekonomika je koncipovaná ako STROJ (25 metafor — 3,3%), páka alebo turbulencia. Ekonomické procesy sa považujú za kontrolovateľné a predvídateľné a dobrý ekonóm s nimi musí vedieť narábať (*freno económico/fiscal* — ekonomická/fiškálna brzda, *herramientas macroeconómicas* — makroekonomické nástroje, *mecanismo económico/de tipos de cambio/de precios* — ekonomický/kurzový/cenový mechanizmus, *motor económico/financiero* — ekonomický/finančný motor). Berber Sardinha (2007) zaraďuje termín páka do zdrojovej domény stroj, keďže pákový efekt vykonáva stroj nazývaný páka (*palanca de capital/de desarrollo* — kapitálová páka/páka rozvoja, *apalancamiento económico/financiero* — ekonomický/finančný pákový efekt). V prípade turbulencie boli termíny *turbulencias en los mercados financieros* alebo *turbulencias financieras* (turbulencie na finančných trhoch alebo finančné turbulencie) tiež zmapované ako kognitívne metafory zdrojovej domény stroj, keďže ako tvrdí Alves da Costa (2007) turbulencia vzniká kontaktom turbového motora s vodou.¹² Ekonomika je tiež chápaná ako POHYB (22 metafor — 2,9 %) podliehajúci vonkajším vplyvom, ktoré môžu nielen hýbať, ale aj zvyšovať alebo znižovať jej rýchlosť (*aumento/disminución de capital/de precios/salarios/valor* — nárast/pokles kapitálu/ceny/mzdy/hodnoty, *movimiento de capital/de fondos* — pohyb kapitálu/fondov, *desaceleración económica* — spomalenie ekonomiky atď.). V zdrojovej oblasti ROVNOVÁHA (22 metafor — 2,9 %) sa nachádzajú termíny súvisiace s rovnováhou alebo nerovnováhou teda bilanciou (*balanza comercial/de capital/de pagos/de mercancías* — obchodná/kapitálová/platobná bilancia/bilancia tovaru, *equilibrio/desequilibrio económico/financiero* — hospodárska/finančná rovnováha/nerov-

12 Turbulencie by mohli byť zaradené aj do domény príroda/počasie alebo voda, ale priklonili sme k názoru Alves da Costa.

nováha). Ekonomika je stotožňovaná s PRÚDOM TEKUTINY (20 metafor — 2,6 %), ktorý plynulo tečie, čo naznačuje vlastnosti ako plynulosť, pružnosť, mobilita. Avšak aj riziko má podobu tekutej, premenlivej, komplexnej a meniacej sa látky, ktorá má schopnosť pohybu. Na tomto koncepte sú vytvorené termíny ako *activos de alta liquidez* — vysoko likvidné aktíva, *ahorros líquidos* — likvidné úspory, *capital líquido* — likvidný kapitál/hotovosť, *riesgo de liquidez* — riziko likvidity. Pojem elasticita (pružnosť) definuje Sandroni ako „vzťah medzi rôznym objemom dopytu a ponuky tovarov v závislosti od ich ceny a zmeny cien“¹³ (2005, s. 285–286). Zdrojová doména ekonómia je PRUŽNOSŤ (18 metafor — 2,3 %) slúži na konceptualizáciu typu projekcie schopnej vytvoriť pojmy ako *elasticidad del precio/de la demanda* — cenová pružnosť/pružnosť dopytu. Metafory súvisiace s TEPLOTOU (18 metafor — 2,3 %) odrážajú určitý fyzický pocit ako zvýšenie alebo zníženie telesnej teploty, fyzické rozrušenie atď. (*calentamiento/enfriamiento económico* — ekonomické zahrievanie alebo ochladzovanie). Doména ekonomika je PLYN (13 metafor — 1,7 %) zahŕňa pojmy súvisiace s volatilitou alebo bublinou. Volatilita vyjadruje mieru pohybu ceny aktíva. Vo fyzike je volatilita prechod, zmena látky do plynného skupenstva pary, teda volatilita vyjadruje kolísavosť, nestálosť, menlivosť hodnôt, kolísanie cien (*volatilidad de ventas/de mercado/de precios* — volatilita predaja/trhu/ceny). Ekonomika ako bublina podlieha abnormálnemu napučaniu, a keď praskne, spôsobí škody (*burbuja inmobiliaria/financiera* — realitná/finančná bublina). Spolu sme v doméne fyzika zaznamenali 55 metafor, čo predstavuje až 20 % z celkového počtu.

FARBY (65 metafor — 8,5 %). Zaznamenali sme značný počet termínov obsahujúcich farby vo svojej štruktúre. Farby symbolizujú svet okolo nás vo všetkých kultúrach na svete. „Biela a čierna sú farby, ktoré prakticky od nepamäti ľudstva stoja v opozícii a ich najčastejšie konotácie súvisia s ľudským chápaním sveta a jeho delením na protiklady ako: deň — noc, dobré — zlé, čisté — špinavé a pod., pričom tendencia človeka bola asociovať bielu farbu s kladnými fenoménmi a čiernu farbu s negatívnymi“¹⁴ (Szalek, 2005, s. 89–90). Červená je symbolom ohňa, vášne, ale aj revolúcie a preliatej krvi (Kvapil — Uličná, 2021), žltá v minulosti označovala odsúdených alebo spoločensky neželaných ľudí (židovská hviezda), ružová vyjadruje naivnosť atď. V ekonomických termínoch čierna farba vyjadruje väčšinou nezákonnú, negatívnu alebo neúspešnú aktivitu (*mercado/dinero/trabajo negro* — čierny trh/peniaze/práca), ale má aj pozitívny význam v protiklade k červenej farbe v pomenovaní *números negros* — čierne čísla, teda pozitívna hodnota oproti *números rojos* — červené čísla, negatívna hodnota. Biela farba nadobúda význam legálnosti alebo prázdnoty (*mercado blanco* — biely trh, *caballero blanco* — biely rytier, *cheque en blanco* — biely, nekrytý šek). Má aj negatívny význam v pomenovaní *elefante blanco* — biely slon,¹⁵ teda majetok, ktorý nám je na príťaž alebo je stratový. Šedá farba, napriek tomu že v bežnom jazyku

13 Náš preklad.

14 Náš preklad.

15 V tomto prípade ide o kalk z angličtiny (rovnako ako pri iných napr. *biely rytier*, *zlatý pádák*), čoho sme si vedomí napriek tomu, že túto skutočnosť pri každom termíne neuvádzame, keďže kvôli obmedzenému rozsahu článku a cieľu analýzy neuvádzame etymológiu termínov. Termín *biely slon* by mohol byť zaradený aj do pojmového poľa zvieratá.

nie je až taká frekventovaná (Spišiaková — Mocková, 2022) sa v ekonómii objavuje často, pretože ako zmes bielej a čiernej vyjadruje niečo, čo síce nie je legálne, ale je to spoločnosťou a systémom tolerované (*economía/mercado/documento gris — šedá ekonomika/trh/dokument*). Na základe nášho výskumu môžeme skonštatovať, že v ekonomickej terminológii sa vyskytujú prakticky všetky základné farby (*reforma/economía verde — zelená reforma/hospodárstvo, dinero rosa¹⁶ — ružové peniaze, economía amarilla/violeta — žltá/fialová ekonomika, fichas azules¹⁷ — modré žetóny, economía azul — modré hospodárstvo*).

VODA/PLAVBA (50 metafor — 6,5 %).¹⁸ Projekcia ekonomika je voda alebo plavba, pohyb vo vode či v mori spočíva v tom, že v ekonomike sú situácie, ktoré je potrebné stabilizovať v porovnaní s loďou alebo korábom, ktorý osciluje na mori a potrebuje zakotviť v určitom bode (*ancla fiscal/nominal/monetaria — daňová/nominálna/menová kotva, fluctuación de precios/de mercado — cenové výkyvy, kolísanie trhu, cambio flotante — pohyblivý výmenný kurz*) alebo sa ekonomika premieta ako tok, prúdenie alebo obeh vody (*flujo de capital/de costos — kapitálový tok, tok nákladov, circulación monetaria — peňažný obeh, libre circulación — voľný pohyb*).

KLÍMA A PRÍRODNÉ ÚKAZY (56 metafor — 7,3 %). V koncepte ekonomia je príroda alebo klíma môžeme nájsť metafory s obrazom prírodnej katastrofy s negatívnou konotáciou (*desastre financiero — finančná katastrofa, tormenta financiera — finančná búrka*) alebo koncepty klímy, počasia (*clima de inversión/laboral — investičná/pracovná klíma, efecto bola de nieve — efekt snehovej gule*) či prírodných útvarov a úkazov (*paraíso fiscal — daňový raj, impuesto en cascada — kaskádový systém dane, horizonte de inversión — investičný časový horizont*). V celom korpuse sme našli len jeden termín založený na obraze rastliny: *capital semilla¹⁹ — počiatočný kapitál*.

BEŽNÉ PREDMETY (36 metafor — 4,7 %). Do zdrojovej domény ľudských bežných predmetov sme zaradili výrazy, ktoré súvisia s predmetmi alebo vecami, s ktorými sa ľudia stretávajú v každodennom živote, ako napríklad *abanico salarial — platové rozpätie, canasta de divisas — menový kôš, cesta de valores — kôš cenných papierov, cinturón industrial — oblasť priemyselných zariadení v okolí populačného centra, instrumentos de pago — platobné nástroje, paquete de acciones — balík akcií, moneda clave — kľúčová mena* atď.

STAVBA (18 metafor — 2,3 %). Koncept ekonomika je stavba vychádza z projekcie budovy, stavby, ktorá má určitú (fyzickú) štruktúru rovnako ako aj ekonomika (abstraktnú). Ekonómovia vysvetľujú svoje teórie pomocou modelov alebo konštrukcií, ktoré majú štruktúru a v nej sú jednotlivé prvky prepojené tak, aby nedošlo k ich rozbitiu alebo zrúteniu (*estabilidad de precios/económica — cenová/ekonomická stabilita, pirámide financiera — finančná pyramída, desplome bursátil — krach na burze, crédito puente — preklenovací úver*).

16 Peniaze od LGTB komunity venované predovšetkým na dobročinné účely.

17 Podniky, ktoré sú v čase krízy najstabilnejšie. Názov odvodený od *blue chip*, modré žetóny v kasíne, majú najvyššiu hodnotu.

18 Do sémantickej skupiny voda sme zaradili metafory založené na obraze pohybu vody, zatiaľ čo koncept tekutina predstavuje obraz tekutej nestabilnej, premenlivej fyzikálnej látky.

19 Semilla v preklade znamená semenko.

4.2 EKONOMIKA JE ĽUDSKÁ ČINNOSŤ

Do sémantickej skupiny ekonomika je ľudská činnosť sme zaradili domény vojna, bežné činnosti, šport a súťaž, hra, hygiena. Tvoria 22 % z celkového počtu (171 metafor) a sú druhou najväčšou skupinou po kategórii neživý predmet (49%), hoci rozdiel medzi prvou a druhou kategóriou je viac ako dvojnásobný.

BEŽNÉ ČINNOSTI (52 metafor — 6,8 %). Obrazy každodenného života a každodennej reality (domáce práce, vzťahy, manželstvo, voľný čas, správanie atď.) sa používajú predovšetkým na objasnenie, vysvetlenie odborných ekonomických fenoménov neodbornej verejnosti, ekonóm sa stáva komentátorom v známom prostredí vytvorenom človekom (*comportamiento del consumidor* — *spotrebiteľské správanie, consumo de capital* — 1. *spotreba kapitálu, 2. investičná spotreba, discriminación de precios* — *cenová diskriminácia, euforia compradora* — *nákupná eufória/ošial, fraude financiero* — *finančný podvod, capacidad de compra* — *kúpypschopnosť*).

VOJNA (43 metafor — 5,6 %). Doména vojna sa v ekonomickom jazyku vyskytuje často. Ekonomika sa tu premieta ako vojna a s ňou súvisiace činnosti (*ataque especulativo*²⁰ — *špekulatívny útok, activos defensivos/estratégicos* — *strategické/obranne aktíva, guerra comercial/fiscal/de divisas/de precios* — *obchodná/daňová/menová/cénová vojna* atď.)

ŠPORT (38 metafor — 5%). Niektoré športové analógie vyvolávajú dojem, že v boji sú dve strany, preto je potrebné vybrať si jednu z nich a podporiť ju. V doméne ekonomika je šport je pomerne ľahké pochopiť analógiu významov zo športu alebo vzťah víťaz/porazený (*cifra récord* — *rekordné číslo, espíritu de equipo* — *tímový duch, lanzamiento de un producto* — *uviedenie produktu na trh,*²¹ *paracaídas de oro* — *zlatý padák, libre competencia* — *voľná súťaž* atď.).

HRA (26 metafor — 3,4 %). Metaforické chápanie konceptu ekonomika je hra sa odvodzuje zo skúseností pri hrách, napr. rôzne stratégie pri hre, ako donútiť spoluhráča urobiť chybu alebo padnúť do pasce (*trampa de la liquidez/de la renta media/de la rentabilidad* — *pasca likvidity/priemerného/stredného príjmu, dinero especulativo* — *špekulatívne peniaze*). Predstava, že v podnikaní sú najlepší manažéri a ekonómovia tí, ktorí pri svojom konaní používajú matematické a logické stratégie na dosiahnutie najlepších výsledkov, akoby boli v hre, vytvára pojmy ako *juego de bolsa/de mercado/financiero* — *burzová/trhová/finančná hra*. V neposlednom rade aj nový termín, ktorý pomenúva stratégiu v ekonomike a v obchodvaní *teoría de juegos* — *teória hier* je založený na tomto obraze.

HYGIENA (17 metafor — 2,2 %). Do tejto skupiny metafor patria termíny ako *dinero sucio* — *špinavé peniaze, lavado de dinero* — *pranie peňazí, blanqueo de capitales* — *bielenie (pranie) kapitálu*. Pranie špinavých peňazí je pojem, ktorý označuje ekonomicko-finančné praktiky zamerané na utajenie alebo zakrytie nezákonného pôvodu finančných aktív alebo majetku tak, aby sa zdalo, že majú legálny pôvod. Pojem je založený na obraze, že nezákonne nadobudnuté peniaze sú špinavé, a preto ich treba vyprať (alebo vyčistiť), aby boli čisté, teda legálne.

20 Špekulanti v domnienke, že sa blíži devalvácia, vymenia svoje držané aktíva v domácej mene za devízové rezervy centrálnej banky.

21 V španielčine sa používa slovíčko *lanzamiento* — *hod, vrh*.

4.3 EKONOMIKA JE ŽIVÝ ORGANIZMUS

Pojmy z oblasti biológie alebo obrazy na základe podobnosti so živým organizmom sa v našom korpuse vyskytujú pomerne často, z celkového počtu tvoria 16% (126 metafor). Tieto kognitívne oblasti sme definovali nasledovne: zdravie a choroba, ľudské telo a príroda.

ZDRAVIE, CHOROBA (59 metafor — 7,7%). Metafory ľudského organizmu z hľadiska zdravia a choroby slúžia podľa Silvi a Méndez Caro (2013) nielen na konceptualizáciu fungovania finančných a ekonomických systémov, ale vyjadrujú aj ich zraniteľnosť kognitívnymi mapovaniami, ktoré majú pôvod v chorobe²². Keď je ekonomika neuspokojivá, metafory odhaľujú, že ekonomika je chorá. Choré hospodárstvo sa môže dostať do krízy, ba dokonca do kolapsu, preto sa používajú pojmy ako *crisis económica/financiera/monetaria/bancaria/fiscal* — *hospodárska/finančná/menová/banková kríza/daňová kríza* a mnohé ďalšie. Keď kríza vrcholí a prekročí svoje hranice, objavia sa pojmy ako *colapso del mercado/financiero/económico* — *zrútenie trhu, finančný/hospodársky kolaps* alebo jednoducho *colapso* — *kolaps*. Z oblasti psychických ochorení sa stretávame s metaforami ako *pánico* — *panika* alebo *estrés* — *stres* (*estrés financiero/laboral* — *finančný/pracovný stres*, *pánico bancario* — *panika bankového sektora, masívne vyberanie vkladov*). Na vyliečenie všetkých týchto chorôb sa používajú metafory konceptu ekonomika je zdravá, ako napríklad *saneamiento financiero* — *finančné ozdravenie*, *inyección de liquidez/de crédito* — *injekcia likvidity, úverová injekcia, operación financiera* — *finančná operácia*.

TELO (54 metafor — 7%). V doméne ekonomika je organizmus alebo telo, ktoré sa narodí, rastie, rozvíja sa, starne a umiera, sa finančné a hospodárske systémy chápu ako organické celky, ktoré môžu rásť, zmršťovať sa, metabolizovať, zakoreniť sa, dozrievať, umrieť a rozkladať sa (*capital muerto* — *mŕtvy kapitál*, *crecimiento económico* — *hospodársky rast*, *economía madura* — *vypelá ekonomika*). Do oblasti ľudského tela alebo ľudskej bytosti zaraďujeme aj metafory ako *capital humano* — *ľudský kapitál*, *mano invisible* — *neviditeľná ruka*,²³ *fuga de cerebros* — *únik mozgov*, *memoria financiera* — *finančná pamäť* atď.

ZVIERATÁ (16 metafor — 2%). Zoomorfné metafory sú podľa Kövecsesa (2005) produktívnym a primitívnym kognitívnym postupom, ktorý poskytuje metaforický základ pre známe a staré antropologické procesy, ako je totemizmus, v ktorom sa zvieratá definujú na základe inštinktívnych a behaviorálnych atribútov. Napríklad tigre sú veľké zvieratá, ktoré majú nízky stupeň domestikácie, a preto sú agresívne. To je hlavná charakteristika, ktorá sa v ekonomike používa na označenie ekonomík Hongkongu, Singapuru, Južnej Kórey a Taiwanu ako ázijských tigrov. Medzi ďalšími metaforami nájdeme *bonos bulldog/canguro* — *buldočie/klokkanie dlhopisy*, *serpiente monetaria* — *menový had*, *tiburón financiero* — *finančný žralok*, *capital golondrina* — *kapitál lastovička*²⁴ atď.

22 Metaforická konceptualizácia choroby sa využíva veľmi často v odbornom i verejnom diskurze. Už klasickými sú diela Foucaulta (1993) či Sontaga (1997).

23 Cenový mechanizmus, ktorý spôsobuje rast a pokles cien.

24 Kapitál, ktorý prichádza do krajiny, zostáva v nej krátky čas a opustí ju.

4.4 EKONOMIKA JE NÁDOBA

Metafory konceptu ekonomika je nádoba sú súčasťou priestorových metafor Lakoffa a Johnsona (2002) a vychádzajú z priestorovej orientácie fyzickej konštitúcie ľudského tela, teda označujú orientáciu hore/dole, dnu/von, centrálnu/periférnu atď. Uplatňujú sa veľmi často aj v iných oblastiach (Reddy, 1979). V našom korpuse predstavujú 10 % z celkového počtu (76 metafor). Takéto metafory sú nositeľmi určitých univerzálnych hodnôt, ako napríklad orientácia hore evokuje dobro, pozitívum a orientácia dole opak (*alta/baja liquidez* — *vysoká/nízka likvidita*, *mercado alcista/bajista* — *stúpajúci/klesajúci trh*, *economía abierta* — *otvorená ekonomika*, *techo salarial* — *mzdový strop*, *barrera aduanera* — *colná bariéra*, *margen comercial* — *obchodné rozpätie*, *suelo salarial* — *mzdová podlaha*).

4.5 NEZARADENÉ METAFORY

Skupina nezaradených metaforických termínov tvorí 3% z celkového počtu (21 metafor). Ide o metafory, pri ktorých bola pojmová oblasť iná ako vyššie spomínaná a ktorá sa buď ťažko definovala do niektorého sémantického poľa alebo sa s touto sémantikou vyskytol len jeden alebo dva prípady. Sú tu metafory napr. *ángeles financieros* — *finanční/obchodní anjeli*, *accionista fantasma* — *fantómový akcionár (nepravý, fiktívny)*, *milagro económico* — *ekonomický zázrak*, *importación invisible* — *neviditeľný dovoz*.

5. DISKUSIA A ZÁVER

Sémantickou analýzou korpusu 768 metaforických termínov v španielskom ekonomickom jazyku sme dokázali identifikovať až 25 lexikálnych kategórií, t. j. domén z rôznych oblastí ľudského a prírodného bytia. Tieto koncepty objektívnej reality slúžia na vytvorenie odborných termínov v ekonomickom jazyku. Vysoký počet domén svedčí o tom, že metafora je prirodzenou súčasťou našej existencie, mentálne mapovanie odráža množstvo sfér ľudského života, činností a všetkého, čo nás obklopuje, s čím sa denne stretávame. Keďže jazyk je odrazom objektívnej reality, je nástrojom nášho myslenia, metafora je jeho prirodzenou súčasťou, a to nielen bežných diskurzov ale aj odborných.

Podľa počtu subkategórií alebo lexikálnych podskupín môžeme už na prvý pohľad usúdiť, že najviac metaforických termínov (374–49 %) sa nachádza v koncepte „ekonomia je neživý objekt“, čo sa zhoduje aj s výsledkami Fraile Vicente (2007), ktorá rozdeľuje ekonomické metafory do dvoch hlavných skupín: 1) ekonomika je neživý objekt a 2) ekonomika je živý organizmus. Túto sémantickú skupinu sme však rozdelili ešte na sedem podskupín, pričom v podskupine fyzika sme definovali ďalších sedem kategórií. Z uvedeného je zrejmé, že sémantická oblasť fyzika je najpočetnejšia (155 termínov — 20 %) zo všetkých identifikovaných domén. Tento výsledok potvrdzuje tvrdenia Ajzentala (2015), ktorý uvádza, že na to, aby sme pochopili pojmy prítomné v ekonómii, je potrebné poznať vývoj fyziky od antického Grécka cez mechanickú fyziku a termodynamiku až po štatistickú fyziku. Naša štúdia dokazuje, že najvyšší

počet pojmov je práve z oblasti fyziky. Okrem Ajzentala neuvádza fyziku vo svojich výsledkoch ani jeden z autorov spomínaných na začiatku štúdie, hoci Serón Ordóñez (2005) spomína kategóriu mechanika, Álvarez García (2019) uvádza motorové vozidlá, avšak až na poslednom mieste a Stender (2015) spomína domény pohyb a tlak. Pohyb a teplotu spomínajú aj Pamies a Ramos Riuz (2017). Ostatné sémantické oblasti boli v pojmovom poli neživý objekt zastúpené v rozmedzí 64 termínov v kategórii farby po 17 termínov v kategórii stavba. Druhý najpočetnejší koncept bol „ekonomia je ľudská činnosť“ so 171 termínmi — 22 %. Sémantickú kategóriu ľudská činnosť ostatní autori nespomínajú, okrem Álvarez García (2019), ktorá uvádza koncept každodenný život a radí ho ako tretí najpoužívanejší a Stender (2015) spomína z ľudských činností len šport a hry a sú na poslednom mieste. Na treťom mieste je v našom korpuse koncept „ekonomia je živý organizmus“, kde sme identifikovali 126 termínov — 16 %. Koncepty súvisiace so živými organizmom spomínajú viacerí autori: Serón Ordóñez (2005) uvádza zoológiu a botaniku na prvom mieste rovnako ako Álvarez García (2019), ktorá uvádza prírodu tiež na prvom mieste, Pamies a Ramos Riuz (2017), u ktorých je na prvom mieste telo a na treťom zvieratá a rastliny, a Stender (2015) spomína tiež zvieratá a rastliny. V našom korpuse sa metafora s rastlinou vyskytla len raz. Skupina „ekonomia je nádoba“ obsahuje 76 termínov — 10% a 21 termínov sme nezaradili do žiadneho lexikálneho poľa. Lexikálne pole nádoba spomína Reddy (1979) či Lakoff a Johnson (1980). V súvislosti so zaradením metafor do lexikálneho poľa by sme radi uviedli fakt, že niektoré metafory sa môžu zaradiť medzi viaceré domény, napr. *turbulencie* sú u niekoho výsledkom činnosti stroja, ale iný prijímateľ si *turbulencie* môže spojiť s počasím (vzduchové *turbulencie* pri lete lietadlom alebo *turbulencie* vo vode pri pohybe vodnej vrtule), *biely slon* môže patriť tak do kategórie farba ako aj zvieratá a pod. V týchto prípadoch sme sa priklonili buď k názoru iného lingvistu (ak sa doména u niekoho už spomínala) alebo k obrazu, ktorý u nás metafora evokovala ako prvý. Počet termínov v jednotlivých konceptoch vidíme v tabuľke č. 1.

poradie	koncept	počet termínov
1	Ekonomika je neživý objekt	374 (fyzika 155) — 49 %
2	Ekonomika je ľudská činnosť	171 — 22 %
3	Ekonomika je živý organizmus	126 — 16 %
4	Ekonomika je nádoba	76 — 10 %
5	Nezaradené metafory	21 — 3 %

TABUĽKA 1. Počet termínov v konceptoch

Ak by sme chceli porovnať všetky lexikálne skupiny, ktoré sme identifikovali, videli by sme, že najpočetnejšou je lexikálna oblasť farby s počtom 65 termínov — 8,5 %. Po nej nasleduje doména zdravie a choroba (59 termínov — 7,7 %), na treťom mieste je klíma a prírodné úkazy (56 termínov — 7,3 %) a následne ľudské telo (54 termínov — 7 %). Z preštudovaných autorov sa o farbách zmienila len Stender (2015), napriek tomu, že v našom korpuse sa javia ako najpočetnejšia skupina a funkcia farby ako komunikačnej alebo pomenovacej jednotky vo všeobecnosti je nepopierateľná.

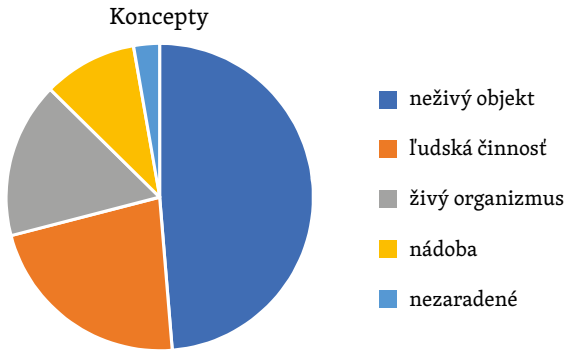
Doménu zdravie a choroba, ktorá je v našom korpuse na druhom mieste, spomína na druhom mieste aj Charteris-Black (2001) a Stender (2015) na prvom. Klíma a prírodné katastrofy sa vyskytujú ako časté domény aj u Charteris-Black (2001), Serón Ordóñez (2005), Álvarez García (2019) a Stender (2015) ich spomína na prvom mieste. Ľudské telo uvádzajú ako prvú doménu Pamies — Ramos Ruiz (2017), Stender (2015) spomína časti tela na štvrtom mieste a v našom korpuse je tiež na štvrtom mieste. Všetci spomínaní autori sa zhodujú v tom, že jedna z najčastejších domén je vojna. Vojna sa síce v našom korpuse tiež vyskytuje (43 metafor — 5,6 %), pred ňu sa však dostali domény ako voda, bežné činnosti, telo, zdravie a choroba, klíma a farby. Álvarez García (2019) uvádza stavebníctvo ako jednu z najfrekvencovanejších metafor, v našom korpuse je až na 14. mieste. Pre objektivitu treba uviesť, že Álvarez García skúmala len texty z finančnej oblasti, zatiaľ čo my sme sa zamerali na termíny v ekonomickom jazyku všeobecne. Niektorí autori uvádzali ako jednu z domén aj náboženstvo. V našom korpuse sme takéto pojmové pole nezaznamenali.

Tabuľka č.2 ponúka prehľad všetkých lexikálnych skupín.

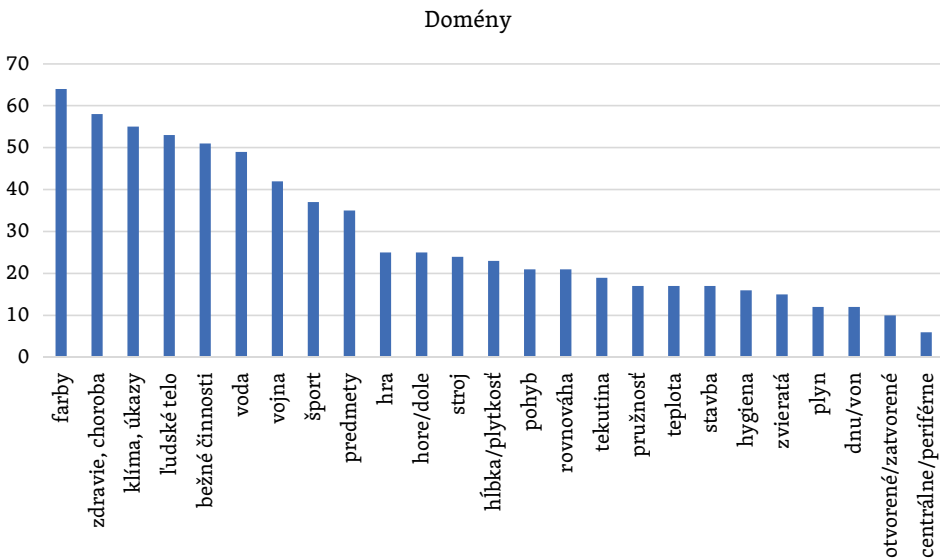
poradie	doména	počet termínov
1	farby	65 — 8,5 %
2	zdravie a choroba	59 — 7,7 %
3	klíma a prírodné úkazy	56 — 7,3 %
4	ľudské telo	54 — 7 %
5	bežné činnosti	52 — 6,8 %
6	voda a pohyby vody	50 — 6,5 %
7	vojna	43 — 5,6 %
8	šport	38 — 5 %
9	bežné predmety	36 — 4,7 %
10	hra	26 — 3,4 %
10	hore/dole	26 — 3,4 %
11	stroj	25 — 3,3 %
12	hlĺbka/plytkosť	24 — 3,1 %
12	pohyb	22 — 2,9 %
12	rovnováha	22 — 2,9 %
13	tekutina	20 — 2,6 %
14	pružnosť	18 — 2,3 %
14	teplota	18 — 2,3 %
14	stavba	18 — 2,3 %
15	hygiena	17 — 2,2 %
16	zvieratá	16 — 2 %
17	plyn	13 — 1,7 %
18	dnu/von/hranica	13 — 1,7 %
19	otvorené/zatvorené	10 — 0,13 %
20	centrálne/periférne	6 — 0,08 %

TABUĽKA 2. Počet termínov v doménach

Pre lepší prehľad uvádzame naše výsledky v nasledujúcich grafoch. Graf č. 1 zobrazuje pomer zastúpenia pojmových polí tak, ako sme si ich rozdelili a nazvali my, podľa obrazu alebo konceptu, ktorý je prítomný. Graf č. 2 zobrazuje všetky identifikované domény.

GRAF 1. Pomer pojmových polí

GRAF 2. Identifikované domény

Na záver nášho výskumu môžeme konštatovať, že hoci sa obyčajne v kritériách a definíciách termínu neuvádza, že môže byť obrazný, všetky analyzované termíny v našom korpuse boli obrazné. To znamená, že definícia termínu sa môže rozšíriť o kritérium možnosti prítomnosti obrazu v terminologickom pomenovaní.

Doteraz identifikované domény alebo pojmové polia v terminologických ekonomických metaforách sme rozšírili o domény FARBA (ktorá je v našom korpuse najpočetnejšia), BEŽNÉ PREDMETY a NÁDOBA (hore/dole, dnu/von, centrálne/periférne).

LITERATURA

- ÁLVAREZ GARCÍA, C. (2019): Translation in Financial Spanish: A Corpus — Based Study on the Use of Metaphor. In: *Current Trends in Translation Teaching and Learning E*, 6, s. 331–356. Dostupný na: http://www.cctl.org/uploads/5/2/4/3/5243866/cctl_2019
- ARISTOTELES (2013): *Poetica*. Madrid: Alianza editorial.
- AJZENTAL, A. (2015). *Complexidade aplicada à economia*. Rio de Janeiro: Editora FGV.
- ALVES DA COSTA, E. (2007): *Um estudo cognitivo das metáforas geradas em um corpus jornalístico da Economia*. Dostupný na: https://www.teses.usp.br/teses/disponiveis/8/8142/tde-14112007-143617/publico/tese_elenice_alves_costa.pdf.
- ANDERSEN, A. E. (1999): *Diccionario de Economía y negocios*. Madrid: Espasa Calpe S.A. Madrid
- AZEVEDO CAMACHO DE, V. (2019): La función semántica, cognitiva y pragmática de las metáforas económicas en el corpus de textos especializados, semiespecializados y de divulgación científica. *Lingua et vita: vedecký časopis pre výskum jazykov a interkultúrnej komunikácie*, 8, 15, Bratislava: Ekonóm, s. 40–49.
- BACHILLER MARTÍNEZ, J. M. — FRAILE VICENTE, E. (2016): Caricatura y metáfora sobre la crisis del euro en la prensa económica europea. *Estudios de economía aplicada* [en línea], 34, 2, s. 441–468. Dostupný na: <https://www.redalyc.org/pdf/301/30146038007.pdf>
- BERBER SARDINHA, T. (2007): *Metáfora*. São Paulo: Parábola Editorial.
- BŘEZINA, J. (2008): Funkce metafor v odborném jazykovém stylu. *Acta Oeconomica Pragensia, Vedecký časopis Vysoké školy ekonomické v Praze*, 16, 4, Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, s. 110–113.
- BUSTOS, E. de (2016): Metáfora. In: *Enciclopedia de lingüística hispánica. Volumen 2*. London & New York: Routledge, s. 721–731.
- CABRÉ CASTELVÍ, M. T. (1993): *La terminología. Teoría, metodología, aplicaciones*. Barcelona: Editorial Antártida/Empúries.
- CABRÉ CASTELVÍ, M. T. (2001a). Consecuencias metodológicas de la propuesta teórica (I). In: M. T. CABRÉ — J. FELIU (eds.), *La Terminología científico-técnica: reconocimiento, análisis y extracción de información formal y semántica* (DGES PB96-0293). Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada. Universitat Pompeu Fabra, s. 27–36.
- CABRÉ CASTELVÍ, M. T. (2001b): Sumario de principios que configuran la nueva propuesta teórica. In: M. T. CABRÉ — J. FELIU (eds.), *La Terminología científico-técnica: reconocimiento, análisis y extracción de información formal y semántica* (DGES PB96-0293). Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada. Universitat Pompeu Fabra, s. 17–26.
- CABRÉ CASTELVÍ, M. T. — GÓMEZ DE ENTERRÍA, J. (2006). *La enseñanza de los lenguajes de especialidad*. Madrid: Editorial Gredos.
- CABRÉ CASTELVÍ, M. T. (2010): Sobre la difusa y confusa noción de lo especializado. In: J. GÓMEZ DE ENTERRÍA — I. RODRÍGUEZ DEL BOSQUE (eds.), *El español, lengua de comunicación en las organizaciones empresariales*. Navarra: Editorial Aranzadi, S.A., s. 33–40.
- CABRÉ CASTELVÍ, M. T. — ESTOPÀ, R. (2005): Unidades de conocimiento especializado: caracterización y tipología. In: M. T. CABRÉ — C. BACH (eds.), *Coneixement, llenguatge i discurs especialitzat*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada. Universitat Pompeu Fabra; Documenta Universitaria, s. 69–93.
- CAMERON, L. (1999): Identifying and Describing Metaphor in Spoken Discourse Data. In: CAMERON L. — LOW G. (eds.), *Researching and Applying Metaphor*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 105–132.
- CIAPUSCO, G. — KUGUEL, I. (2002): Hacia una tipología del discurso especializado: aspectos teóricos y aplicados. In: J. GARCÍA PALACIOS — M. T. FUENTES (eds.), *Entre la terminología, el texto y la traducción*. Salamanca: Almar, s. 37–73.
- CASADO VELARDE, M. (2015): *La innovación léxica en el español actual*. Madrid: Síntesis.

- CUADRADO, G. et al. (2015): *Bilingual Dictionary of Scientific and Technical Metaphors and Metonymies*. Routledge.
- CRYSTAL, D. (2000): *Diccionario de lingüística y fonética*. Barcelona: Octaedro.
- ČERMÁK, F. (2010): *Lexikon a sémantika*, Praha: NLN.
- CHARTERIS-BLACK, J. (2000): Metaphor and vocabulary teaching in ESP economics. English for Specific Purposes: *International Journal* [online], 19, 2. s. 149–165. Dostupný na: https://www.researchgate.net/publication/240433137_Metaphor_and_vocabulary_teaching_in_ESP_economics
- CHARTERIS-BLACK, J. — ENNIS, T. (2001): A Comparative Study of Metaphor in Spanish and English Financial Reporting. In: *English for Specific Purposes*. Surrey: Pergamon, s. 249–266.
- Diccionario de la lengua española* (2015): Real Academia Española, 23.ª ed. [en línea]. Dostupný na: <http://dle.rae.es/>
- Diccionario de Economía* (2022): Glosario económico de ElEconomista.es. Dostupný na: <https://www.economista.es/diccionario-de-economia/Negocio-empresarial>
- DOLNÍK, J. (2003): *Lexikológia*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- DUBSKÝ, J. (1977): *Základy španělské lexikologie pro překladatele a tlumočnický*. Praha: SPN.
- DULEBOVÁ, I. (2009): Metafora v slovenskom a ruskom politickom diskurze. In: *Slovanstvo na križovatke kultúr a civilizácií*. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- DURÁN ESCRIBANO, P. — CUADRADO, G. (2017). Constitutive metaphor and mental mapping: meaning construction in the language of science and technology. *Revista de Linguas para Fines Específicas*, 23, 1, s. 83–107.
- FAUCONNIER, G. — TURNER, M. (2002): *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books.
- FAUCONNIER, G. — TURNER, M. (2008): Rethinking Metaphor. In: *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. New York: Cambridge University Press, s. 53–66.
- FOCAULT, M. (1994): *Dějiny šílenství — Hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*. Praha: NLN.
- FRAILE VICENTE, E. (2007): *Las expresiones idiomáticas de la economía en inglés y español. Propuesta para un correcto tratamiento terminográfico*. Valladolid: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Valladolid.
- FREIXA, J. (2001): Reconocimiento de unidades denominativas: incidencia de la variación en el reconocimiento de las unidades terminológicas. In: M. T. CABRÉ — J. FELIU (eds.), *La Terminología científico-técnica: reconocimiento, análisis y extracción de información formal y semántica* (DGES PB96-0293). Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada. Universitat Pompeu Fabra, s. 57–66.
- GIBBS, R. W. Jr. (1994): *The Poetics of Mind*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GILARRANZ LAPEÑA, M. (2010): La traducción de la metáfora en el lenguaje de la economía. Correspondencia en lenguas afines: italiano-español. In: *Actas del IV Congreso. El español lengua y traducción para la cooperación y el diálogo*. Madrid: EsLetra, s. 405–421.
- GÓMEZ DE ENTERRÍA SÁNCHEZ, J. (1992): *El tratamiento de los préstamos técnicos en español: El vocabulario de la economía*. Madrid: Publicaciones de la Universidad Complutense de Madrid.
- GÓMEZ DE ENTERRÍA SÁNCHEZ, J. (2009): *El español lengua de especialidad: enseñanza y aprendizaje*. Madrid: Arco/Libros S.L.
- GÓMEZ PARRA, M. E. et al. (1999): La metáfora en los clichés del mundo bursátil. Un estudio contrastivo inglés-español. *Paremia*, 8, s. 237–242.
- GRADY, J. (1999): A typology of motivation for metaphor: Correlation vs. resemblances. In: *Metaphor in Cognitive Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins, s. 79–100.
- GRIGORJANOVÁ, T. (2017): Metafora v politicko-ekonomickom diskurze. In: *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie II*. Bratislava: Ekonóm, s. 150–159.
- HENDERSON, W. (1982): *Metaphor in economics*. Cambridge: Cambridge University Press.

- JOHNSON, M. (1993). *Moral imagination: Implications of cognitive science for ethics*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- KÖVECSES, Z. (2000): *Metaphor and Emotion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- KÖVECSES, Z. (2002): *Metaphor. A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- KÖVECSES, Z. (2005): *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- KÖVECSES, Z. (2006): *Language, Mind and Culture: A Practical Introduction*. New York: Oxford University Press.
- KÖVECSES, Z. (2010): Metaphor and Culture. *Acta Universitatis Sapientiae Philologica*, 2, 2, s. 197–220.
- KVAPIL, R. — ULIČNÁ, M. (2021): *Kolorizmy v slovensko-ruskom kontexte*. České Budějovice: VSRE České Budějovice.
- LAKOFF, G. (1993): The Contemporary Theory of Metaphor. In: A. ORTONY (ed.), *Metaphor and Thought*, s. 202–251. Cambridge: Cambridge University Press.
- LAKOFF, G. (1996): *Moral politics: What Conservatives Know that Liberals Don't*. Chicago: University of Chicago Press.
- LAKOFF, G. — JOHNSON, M. (1980): *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- LAKOFF, G. (2008): The Neural Theory of Metaphor. In: R. W. JR. GIBBS (ed.), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*, New York: Cambridge University Press, s. 17–38.
- LAKOFF, G. (2012): Explaining Embodied Cognition Results. *Topics in Cognitive Science*, 4, s. 773–785.
- LAKOFF, G. — JOHNSON, M. (2002): *Metafora, kterými žijeme*. Preložil Mirek Čejka. Brno: Host.
- LAKOFF, G. — NÚÑEZ, R. E. (2000): *Where Mathematics Comes From. How the Embodied Mind Brings Mathematics into Being*. New York: Basic Books.
- LÁZARO CARRETER, F. (1998): *Diccionario de términos filológicos*. Madrid: Gredos.
- LOMA-OSORIO FONTECHA, M. (2011): *La metáfora como recurso de producción léxica en la metalengua como recurso de producción léxica en la metalengua de la economía en español e inglés*. Dostupný na: https://e-archivo.uc3m.es/bitstream/handle/10016/11526/20_13_Loma.pdf
- MATEO MARTÍNEZ, J. (2007): El lenguaje de las ciencias económicas. In: *Las lenguas profesionales y académicas*. Barcelona: Ariel, s. 191–203.
- MCCLOSKEY, D. N. (1983): *The Rhetoric of Economics*. *Journal of Economic Literature*, 21, 481–517.
- MEDVECZKÁ, M. (2009): La influencia del inglés sobre el léxico español de las tecnologías de la información y la comunicación. *Studia romanistica Beliana* [online]. Banská Bystrica: UMB, s. 260–264 [CD-ROM].
- MISTRÍK, J. (1985): *Štylistika*. 1. vyd. Bratislava: SPN.
- MOCKOVÁ, N. (2019): Voda v španielskej a slovenskej frazeológii: problematika prekladu. *Lingua et vita: vedecký časopis pre výskum jazykov a interkultúrnej komunikácie*, 8, 15. Bratislava: Ekonóm, s. 26–39.
- MORENO FERNÁNDEZ, F. (1999): Lenguas de especialidad y variación lingüística. In: *Lenguas para fines específicos (VI). Investigación y enseñanza*. Alcalá de Henares, s. 3–14.
- NEKULA, M. (2016): Metafora. In: P. KARLÍK — M. NEKULA — J. PLESKALOVÁ (eds.), *Nový encyklopedický slovník češtiny I*. Praha: NLN.
- OLIVEIRA, I. (2005): La metáfora: estrategia de aprendizaje y sistema de conocimiento. In: *V Jornada-Coloquio de la Asociación Española de Terminología (AETER)*, Centro Virtual Cervantes. Dostupný na: <http://cvc.cervantes.es/obref/aeter/indice.htm>
- OLOŠTIAK, M. (2015): *Viacslovné pomenovania v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta v Prešove.
- PAMIES, A. — RAMOS RUIZ, I. (2017): Metaphors of Economy and Economy of Metaphors. In: *EUROPHRAS*, November 13–14. London, s. 60–69.
- PAVELKA, J. (1982): *Anatomie metafory*. Brno: Nakladatelství Blok.
- POŠTOLKOVÁ, B. — ROUDNÝ, M. — TEJNOR, A. (1983): *O české terminologii*. Praha: Academia.

- POŠTOLKOVÁ, B. (1984): *Odborná a běžná slovní zásoba současné češtiny*. 1 vyd. Praha: Academia.
- RAMACCIOTTI GIORGIO, S. (2012): La metáfora en el discurso macroeconómico — sentido y expresividad. In: *Debate Terminológico* [online], 08, s. 65-79. Dostupný na: <https://seer.ufrgs.br/index.php/riterm/article/view/29883>
- REDDY, M. (1979): The Conduit Metaphor. In: *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 164–201.
- SANDRONI, P. (2005): *Dicionário de economia do século XXI*. Rio de Janeiro: Record.
- SANTOS LÓPEZ, J. (2009): El lenguaje económico. In: *Las lenguas de especialidad en español*. Roma: Carocci Editore, s. 123–146. Dostupný na: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=430928>
- SERÓN ORDÓÑEZ, I. (2005): La traducción de la metáfora en los textos financieros: estudio de caso. In: M. G. TORRES (ed.), *Traducción y cultura: el referente 68 cultural en la comunicación especializada*. Málaga: ENCASA, s. 205–250.
- SILVA SEGOVIA, J. L. — MÉNDEZ CARO, L. (2013): *Cuerpos y metáforas*. Universidad Católica del Norte : Chile. Dostupný na: https://www.academia.edu/19137364/cuerpos_y_metáforas_Estudio_de_los_significado_culturales_del_cuerpo_y_las_sexualidades_juveniles
- SOLOW, R. (1988): Comments from inside economics. In: *The consequences of economic rhetoric*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 31–37.
- SONTAG, S. (1997): *Nemoc jako metafora. AIDS a jeho metafora*. Praha: Mladá fronta.
- SPELBER, D. — WILSON, D. (2008): A Deflationary Account of Metaphor. In: *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. New York: Cambridge University Press, s. 84–108.
- SPIŠIAKOVÁ, M. (2018). Súčasný španielsky ekonomický jazyk. *Lingua et vita: vedecký časopis pre výskum jazykov a interkultúrnej komunikácie*, 7, 13. Bratislava: Ekonóm, s. 42–54.
- SPIŠIAKOVÁ, M. — PAVLIKOVÁ, Ž. (2020): Metafory v ekonomickej španielčine In: *Cudzíe jazyky v premenách času X*, recenzovaný zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie: 8. november 2019, Bratislava: Ekonóm, 2020, s. 230–243.
- SPIŠIAKOVÁ, M. — MOCKOVÁ, N. (2022): *Chromatizmy slovensko-španielskom kontexte*. České Budějovice: VSRE České Budějovice.
- STACHOVÁ, J. (1994): *Model a analogie ve věde, umění a filozofii*. Praha : Filosofia.
- STENDER, A. (2015): *El lenguaje económico alemán y español de la prensa especializada: análisis basado en un corpus de la crisis económica* (CRISCORP). Tesis doctoral. Sevilla: Universidad Pablo de Olavide.
- STRADIOTOVÁ, E. (2017): Metafora v publicistickom diskurze. In: R. ŠTEFANČÍK (ed.), *Jazyk vo vyučovaní a vede : zborník vedeckých prác*. Trnava: SSRP, s. 134–143.
- SZALEK, J. (2005): Los colores y su semántica en las expresiones fraseológicas españolas. *Studia Romanica posnaniensia*, 32, 1, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu : Wydawnictwo Naukowe UAM, s. 87–96. Dostupný na: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=1020527>
- ŠTEFANČÍK, R. (2022): Metafora vojny v jazyku politiky. *Lingua et vita: vedecký časopis pre výskum jazykov a interkultúrnej komunikácie*, 9, 17. Bratislava: Ekonóm, s. 59–69.
- ULAŠIN, B. (2022): *Lexikológia španielskeho jazyka*. Bratislava: Univerzita Komenského.

Želmíra Pavliková | Fakulta aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave |
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
ORCID ID: 0000-0003-4285-1324
zelmira.pavlikova@euba.sk

Bohdan Ulašin | Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave |
Gondova 2, 811 02 Bratislava
ORCID ID: 0000-0003-2613-7235
bohdan.ulasin@uniba.sk